

Reisverslag

Een belangrijke reden voor de reis naar Oeganda is, dat wij ook weleens met eigen ogen willen zien waar Truus en Theo zo vaak vol vuur over vertellen: het dorpje 'van Hetty'. Zij hebben het dan over Bukitongo, een klein plaatsje dicht bij de grens met Kenia, waar Hetty in 2010, via een vrijwilligersprogramma, met een schooltje aan de slag ging. Hoe ze dat deed? Lees de nieuwsbrieven op de website van Be4all nog maar eens terug!

Wij, dat zijn Cor en Joke, en Hans en ik. Truus en Theo ontvouwd begin 2017 hun plan om in het najaar weer eens naar Hetty en Eric in Kampala te gaan. Met uiteraard een bezoek aan het dorpje. "Zin om mee te gaan?" Dat was aan geen dovemansoren gezegd en aldus werd een gezamenlijke trip uitgestippeld. Het werd een boeiende reis, met het bezoek aan Bukitongo als indrukwekkend hoogtepunt. Via het reisverslag beleeft u het mee.

Toos

Bukitongo: dorp waar de wereld anders draait

door Toos van Raaij

Onderweg

In een opvallend groen landschap schuiven veldjes met theeplanten, mais, suikerriet en papyrus aan ons oog voorbij. Weinig bebouwing, behalve in de langgerekte dorpjes langs de hoofdweg, waar huisjes en hutjes dicht bij elkaar staan en ambachtslieden hun nering hebben. Waar je ook kijkt, overal zijn mensen. Op de akkers zijn vrouwen aan het werk, ook hier vaak met een baby op de rug. Met een hak kappen ze de harde bovenlaag van de akkers rul. Of ze plukken theebladeren. In hun kleurrijke kleding vallen ze op tussen het groene gewas. Zelfs op het land zien ze er netjes uit, in schone kleren, de haren zorgvuldig gekamd of strak weggestoken onder een hoofddoek. Mannen sprokkelen hout voor het vuur, snijden met machettes suikerriet of papyrus. Ze verkopen bonen, fruit, stenen, houtskool, bedden, of alles wat hun handen maken.

Oeganda ligt in Oost-Afrika, op de evenaar. Oppervlakte 6 maal Nederland, 40 miljoen inwoners. 70% van de bevolking is jonger dan 25 jaar. Gemiddelde levensverwachting 55 jaar. Gemiddeld inkomen (omgerekend) 1000 euro per jaar. 31% van de bevolking leeft onder de armoedegrens.

We zijn er bijna

Vanaf de hoofdweg is het nog ruim anderhalf uur hotseknotsen in het busje. Over een roodbruin zandpad met diepe kuilen van zomaar een meter doorsnee, vol modder en met afkalvende zijkanten. Nog minder bebouwing hier. Wie het zich kan veroorloven metselt een eenvoudig stenen huisje met een dak van roestige golfplaten. Wat verder van de weg af staan hutten. Schamele ronde bouwsels van gestapelde leemkluiten, vermengd met koeienstront. Met een grasdak in een punt. Even verderop komt water tussen de heuvels naar beneden. Voorovergebogen, bijna dubbelgevouwen, is een vrouw in een felroze bloes doende om jerrycans en emmers te vullen met het kostbare vocht. Allengs naderen we het dorpje. Hetty, Truus en Theo wijzen van links naar rechts. Overall herkenning: dat huisje, die hut daar bovenop de berg, dat landje, dat weggetje. We voelen een gezonde spanning want we zijn er bijna.

Ontroerende ontvangst

En dan, nog voor we er erg in hebben, draait het busje door een wijd openstaande poort het schoolterrein op. Tweehonderdveertig kinderen zuigen ons met gejuich, handgeklap en gezang een andere wereld in. We schudden tweehonderdveertig handjes. Met hun rose huid en bleekwitte haar vallen twee meisjes extreem op tussen al die diepbruine kinderen. Hoe lang hebben ook zij al hier bij het hekwerk van de speelplaats staan wachten om ons te verwelkomen? In die brandende zon? En toch: ook van deze bijzondere albinogezichtjes lees je de blijdschap af. Tranen rollen over mijn wangen, ik voel diepe emotie. Mijn God, waar hebben we zo'n ontvangst aan verdiend?

Weeskinderen

Aids en malaria zijn veel voorkomende ziektes in Oeganda. Met als triest gevolg dat –ook in Bukitongo– veel weeskinderen zijn. Zij worden opgevangen door grootouders, ooms of tantes, die amper in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Laat staan om kleinkinderen, neefjes of nichtjes te verzorgen. Voor veel wezen betekent dit onvoldoende eten en geen goede slaappleaats. Geld voor onderwijs is er al helemaal niet.

Schooltje

Het schooltje wordt succesvol gerund door Catherine en Apollo. Bijgestaan door een gemotiveerd team van onderwijzers en housekeepers met een groot hart voor kinderen, van kleuters tot jongvolwassenen. De gebouwen zijn sober ingericht, netjes en schoon. En overal bungelt een led-peertje aan het plafond. Vol trots vertelt Joseph dat het zonnepaneel op het dak net genoeg stroom levert voor een lampje in elk vertrek.

Als we onze koffertjes hebben geparkeerd volgt er een korte rondleiding langs de klaslokalen.

Met eenvoudige middelen leren de kinderen lezen, schrijven, rekenen, aardrijkskunde, biologie, Engels. En ze leren overleven. Met maaltijden, veiligheid, zorg en scholing, kleding én huisvesting. Dankzij het schooltje, een meer dan belangrijke schakel in de community.

Dan steken we het speelterrein over naar de ruimte waar we samen met de leerkrachten zullen eten. Maar eerst moeten we toch wel even weten waar de latrines zijn. O ja tuurlijk, dáár, op de hoek van het grondstuk, in dat bouwseltje: drie op een rij. Hoe het ook zij, als je per se móet, dan lukt het.

Gastvrijheid

Uit dankbaarheid voor ons bezoek aan het schooltje én om ons te verwennen, is werkelijk alles uit de kast gehaald. Het lokaal waar de meisjes naailes krijgen is omgetoverd tot een nette eetzaal. Met borden en bestek voor ons. De eigen mensen eten – true to habit – met de handen. Hetty voegt zich in deze weer graag bij de locals. Behendig werkt ze haar maaltje naar binnen. Vol verbazing bezien we trouwens hoévél Oegandezen wel niet naar binnen werken. Daarbij vergeleken zijn onze porties niet meer dan muizenhapjes!

Regenseizoen

We bezoeken Oeganda half oktober. Het regenseizoen is begonnen. Voordeel is dat wij mzungu's die volle dagen brandende zon niet zullen meemaken. Maar wat dan wel? Nou, bijna elke dag een plensbui. En nu we hier in het schooltje zijn: wát voor een!

Goed dat de kinderen in de klas zijn, waar het hopelijk droog blijft. En gelukkig waren de baal

rijst en de suiker al overhandigd voordat de immense hoosbui losbarstte. Die spullen lagen immers op het dak van het busje!

Buiten ijlen de gevolgen van deze tsunami nog een paar dagen na. Het bruine water gutst door de greppels en geultjes naar het laagste punt. De bobbelige speelplaats en de oneffen paadjes zijn glibberglad. De kinderen op blote voetjes hebben meer grip op de modderige aarde dan wij op onze sneakers. Waar wij iedere voetstap berekenend zetten, huppelen zij vrolijk en vlot met ons mee.

Educatie

Onderwijs, voedsel, veiligheid, gezondheidszorg, hygiëne. Voor ons zo gewoon, maar voor een groot deel van de wereldbevolking niet of nauwelijks bereikbaar. Veel ouders, ook in de kleine gemeenschap van Bukitongo, willen hun kinderen wel naar school laten gaan, maar zijn te arm om het schoolgeld en het uniform te bekostigen. Of ze kunnen de grijpstuiver die hun kroost hier of daar bijeenscharrelt niet missen.

Jongens die niet de mazzel hebben naar school te kunnen, houden de wacht bij een koe of geit, ze zoeken hout of ijzer, plastic of wie-weet-wat bijeen als handelswaar, of ze verkopen gebraden kip aan een stokje. Meisjes verzorgen jongere broertjes of zusjes, en helpen mee op het land.

Ondanks het besef dat onderwijs een van de belangrijkste schakels is om de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken, groeien er in dit vriendelijke land nog altijd te veel kinderen op zonder scholing.

Overnachting

Zonder dat ik het me toen realiseerde, ving ik vanmorgen toevallig een glimp op van de lakens en de klamboes die ons vannacht zullen behoeden voor kou en stekende muggen. Er wapperde één grote wolk textiel op het was-, bleek- en droogveldje achter de school. Waar twee vrouwen ijverig doende waren met het beddengoed voor hun gasten.

Aan het einde van de dag volgt het spannendste ingrediënt van ons bezoek: de overnachting (het meest indrukwekkende viel ons bij aankomst al ten deel). Met de zak- of telefoonlamp gericht op het gladde pad met de bonkige keien zetten we voorzichtige voetstapjes richting het slaapvertrek. Vol trots tonen Joseph en Apollo ons de slaapzaal van de (boarding)meisjes die vannacht elders zullen slapen. Hier hangen zelfs twee lampen om de duisternis te trotseren, separaat geschakeld, zodat geen energie verspild wordt als één peertje voldoende is. Matrin, de lieve 'huismoeder', helpt mee met de schone lakens. De frisse klamboes bungelen al boven de bedden. Stapelbedjes, twee hoog. Acht of negen stuks, in een u-vorm opgesteld tegen de wanden.

Al na een paar minuten voel ik staal draad en ijzeren banden priemen in mijn rug en ik draai op mijn zij. Even is er soelaas, maar zelfs mijn ruimschoots aanwezige natuurlijke kussens bieden onvoldoende demping. Toch maar weer op de rug en dan onbeweeglijk blijven liggen in de minst plagende houding. Beschaamd bedenk ik dat het lieve meisje dat haar bed voor deze nacht aan mij afstond, nu in een klaslokaal op een matje op de koude grond ligt.

De schooldag begint

Als wij de volgende morgen wakker worden, is de dag voor de kinderen al een heel eind op scheut. Het is redelijk fris op dit vroege uur. Ondanks de veelal lege buikjes – de leerlingen krijgen één maaltijd per dag op school – vult gezellig gekwetter de speelplaats. Op blote voeten, slippers of sandaaltjes kwamen ze vanmorgen hierheen, voor sommige kinderen een uur lopen! De meeste leerlingen dragen de groen met gele schooluniformen, een enkeling een T-shirt op een kort broekje. En zo staan ze hier op een kluitje bijeen voor de dagopening. In stem en gebaar uiten ze hun dankbaarheid voor alle goeds dat het leven op school en in de community hen biedt.

Vanaf de zijkant en met het fototoestel in de aanslag slaan we het tafereel gade. Wat de aandacht voor de woorden van Catherine nou niet bepaald ten goede komt. Heel begrijpelijk dwalen de nieuwsgierige blikken schuin naar ons af. De jongsten staan het dichtst bij ons. Hun speelsheid verraadt een nog korte spanningsboog.

Na de centrale begroeting volgen de leerlingen in rijen van twee hun onderwijzer naar de klas. Gewend aan orde, niks duwen en trekken, niks stoerdoenerij. Kennelijk beseffen de kinderen dat ze bevoorrecht zijn naar school te mogen, en wie weet wordt hen ook wel geleerd dat 'adel verplicht'. Na een paar minuten is het schoolplein leeg en zijn de lokalen gevuld. Straks gaan we in elke klas een kijkje nemen.

Cadeautjes

Catherine wacht ons op in haar kantoor. Trots toont de headmaster het certificaat van toelating van hun ARDI-school door het Ministerie van Onderwijs. Chapeau!

Met onze cadeautjes op tafel maken we een plan de campagne. De schriftjes en wat schoolspullen blijven bij Catherine voor centraal gebruik. Dan gaan we de klassen langs, met –promised!- zo weinig mogelijk verstoring van de lessen. Eerst naar de kleintjes en zo door naar de pre-pubers.

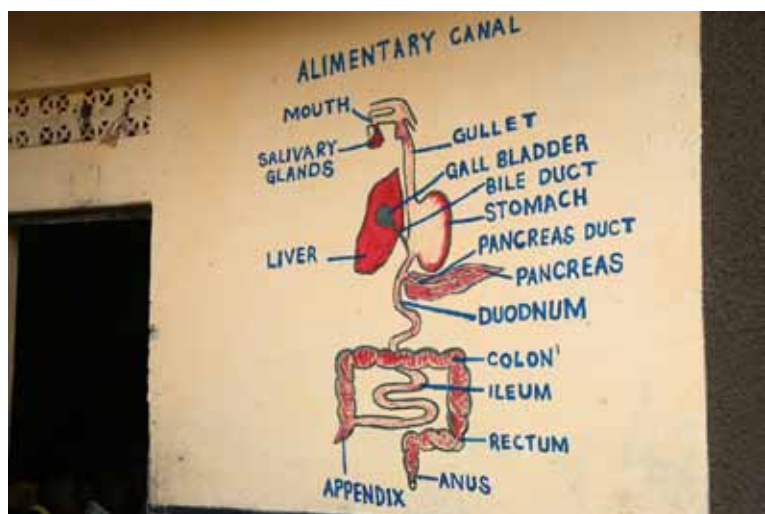
Op aanraden van Hetty hebben we voor alle kinderen van 'primary' een mooi nieuw potlood meegebracht en voor de groten een balpen. En er is voor iedereen een ballon. Het is ontroerend en tegelijkertijd onvoorstelbaar, dat het opblazen van een ballon voor de meeste kinderen een mission impossible is. Totdat Theo en Cor vakkundig demonstreren hoe het moet: inclusief piepjes en scheetjes door het tuutje. Hilariteit allom!

Bij elk lokaal struikelen we over de schoenen bij de deur. Een vrolijke berg bij de kleuters, en netjes naast elkaar geparkeerd bij de hoogste klassen. Discipline is een vak dat je leren kunt; we zien het ook terug in de klassen. De kleintjes zingen en klappen enthousiast, terwijl de oudsten serieus in het gareel blijven. En ons alleen op verzoek van de juf of meester bijpraten over hun vorderingen.

Muurschilderingen

Kleurrijke muurschilderingen aan de buitenkant van de lokalen hebben betrekking op de lesstof in die klas. Een slimme manier om ingewikkelde onderwerpen duidelijk en continu over te brengen.

En het moet gezegd: maths in 7th grade gaat bijna boven m'n petje! Respect voor de leerkrachten die de kinderen met zo weinig hulpmiddelen zo veel kunnen leren. Het bedenken van creatieve oplossingen zit duidelijk in hun dna.

Zodra ze de speelplaats op mogen, verdringt het spul zich voor onze lenzen. Met de ballon als kostbare schat tegen het lijf gedrukt, of dienstdoende als voet- of volleybal. En na elke klik van het toestel kijken ze gniffelend op het display mee naar de wondere wereld van de fotografie.

Gezamenlijke maaltijd

In de eerste pauze eten de kinderen een gezamenlijke maaltijd. Voeding is, naast onderwijs, een voorname pijler van de school. Voor de boardingschool-leerlingen (intern), maar ook voor de kinderen die in armoede leven en thuis nauwelijks te eten hebben. En voor hun familie, want door een mondje te sparen, blijft er meer over voor de overige gezinsleden.

Truus heeft de sponsorouders van Be4all eerder laten weten dat we deze reis gingen maken. Zij meldden zich vervolgens terug met een presentje voor hun sponsorkind. Geen grote spullen, dat zou niet passen. Een schrift, een bloknote, een zaklamp, een etui, een shirtje, kleurpotloden, zoiets, vrolijk ingepakt met een gezellige brief en een leuke foto van de sponsorouders. Aldus werd een extra koffer ingecheckt, dat nu staat te wachten op het kantoor van Catherine.

Een voor een worden de sponsorkinderen opgetrommeld en bij de deur van hun lokaal even in het zonnetje én op de foto gezet. Dankbaar nemen ze het presentje in ontvangst, sommigen zijn tē verlegen om het gelijk uit te pakken. Maar iedereen is superblij met zijn of haar cadeau!

Houtskoolvuur

De keuken is het domein van de vrouw. Het is een vertrek met weinig of geen verlichting, met op de vloer een ijzeren staketsel waaronder een houtskoolvuurtje brandt. Op het rooster wankelt de kookpot. Bij de meeste families is er hooguit één maaltijd per dag met bananen- of maispap.

In zo'n klein en donker hok gebeuren best wel wat ongelukken. Omkieperende kookpotten, binnenbranden, kinderen die in hun speelsheid in het vuur vallen. In het ziekenhuis van Kampala zagen we peuters met de meest afschuwelijke brandwonden.

Op bezoek bij enkele families

Even na het middaguur beginnen we aan de rondgang langs een paar families van sponsorkinderen. Via Apollo maakte Hetty de afspraken, en reken maar van yes dat we welkom zijn! Zonder uitzondering zouden ze ons het liefst lang aan de praat houden.

Door het bos achter het schooltje gaan we in ganzenpas de berg op over een kronkelig paadje langs half afgebouwde en vervallen onderkomens, tussen velden door met schrale gewassen en weitjes met graatmager vee. Rond een enkele hut scharrelt een kip haar kostje bijeen.

Ondervoed

Hoe hoger we komen, des te mooier wordt het uitzicht over de groene vallei, met in de verte Mount Elgon. En des te schrijnender de armoede. We passeren een moeder die ploetert op haar landje met een kind in haar kielzog. Catherine vertelt over het trieste lot van dit gezin. Twaalf kinderen, waarvan acht overleden. En Catherine betwijfelt of het kleine manneke,

met spillebeentjes en een dik buikje, zijn zevende verjaardag wel zal halen. Een gevoel van schaamte bekruipt me voor ons 'rijkelui's voyeurisme'. Dat ik durf te parkeren, omdat vanaf nu ook kinderen uit zulke arme families via het sponsorprogramma van Be4all geholpen worden. Waardoor er ook voor hen een sprankje hoop gloort.

Na een allervriendelijkste ontmoeting met de familie van de kleine Joan nemen we de terugweg via een pad dat deels parallel loopt aan een pijpleiding die water vanaf de berg naar het tappunt in het dorpje brengt. Water, beschikbaar voor iedereen!

Handicap

Voor het volgende familiebezoek moeten we de heuvel op tegenover het schooltje. Op het eerste stuk staan de mais, de bonen, de zoete aardappelen en de pinda's er redelijk bij; de huisjes lijken wat minder basic. Na een stevige klim hiken we verder over een smal paadje met geulen en kuilen waar de stortvloed van gisteren nog lang niet is weggeëbd.

Hier, waar het gezin woont dat we gaan begroeten, is het weer armoe troef. Het echtpaar en hun gehandicapte zoon hebben het hard te halen met het kleine beetje dat hun land opbrengt. Een bergje aardnoten dat op een zeil voor de donkere hut ligt te drogen is hun rijkdom. Vol trots laat de vrouw ieder een pinda proeven. Haar vrijgevigheid is hartverwarmend en met diepe bewondering voor hun veerkracht, nemen we afscheid van deze lieve mensen.

Opa

Want het volgende gezin verwacht ons. Deze familie woont minstens een uur lopen vanaf het schooltje, en om tijd te winnen gaan we met het busje. Bij teveel blubber bij de kreek zullen we vanaf daar lopen. Nog niet misschien, moet Juma gedacht hebben! Aldus sliert hij het busje behoedzaam langs kloven en door gigantische modderpoelen de berg omhoog.

Onder een prachtige rij bomen zit de 90-jarige pater familias ons op te wachten. Het weerzien met Hetty ontroert opa zichtbaar. Omgekeerd geldt hetzelfde: Hetty laat opa's hand maar moeilijk los. Al gauw verzamelt zich een flinke schare gezinsleden rondom het oude baasje. Ze sjouwen met stoeltjes en thee voor hun gasten, en poseren bedeesd voor onze camera's.

De tocht terug wordt net zo'n avontuur als de heenweg. Ontzag voor de 4WD, maar vooral voor de stuurmanskunst van onze driver!

Afscheid van een prachtige club mensen

Op advies van Hetty hielden we vanmorgen al in gedachten dat ons halverwege de middag, bij mama Tonny, een afscheidsmaal wacht. Net als vanmorgen bij mama Bob is er kip, mais- en bananenpap en fruit. Want: gelijke monniken, gelijke kappen.

Mama Tonny gunt Hans een snelle blik in haar keukentje. Die, met nu nog meer respect voor de gastronomie van de vrouwen, wat plaatjes schiet van de primitieve kookgelegenheid.

Dan wordt het tijd om de koffers te pakken. Alle kinderen die rond dit uur nog op school zijn, verzamelen zich met de leerkrachten bij het busje om ons uit te zwaaien. De gehandicapte jongen bij wie we vanmorgen op bezoek waren, staat fris gewassen en in een net oranje shirt tussen de schoolkinderen te glimmen. Vandaag is hij mijn symbool voor Be4all. Exponent van de armen en de weeskinderen, die dankzij Be4all óók bestaanskansen en toekomstperspectief hebben.

Het wordt een hartelijk afscheid. Van de kinderen die ons nu zonder schroom durven omhelzen. En van het voltallige team dat zo blij was met ons bezoek. Met oprechte dank van onze kant voor de vriendelijke ontvangst en zoveel gastvrijheid. Dank aan een prachtige club mensen met een gouden hart voor het schooltje in Bukitongo: het dorp waar de wereld anders draait.

Tekst Toos van Raaij
Foto's Toos van Raaij en Hans Könemann